

Πρόλογος

Πολλοί ήταν οι λόγοι που παρακίνησαν στη συγγραφή αυτού του βιβλίου, με πιο σημαντικό την απουσία μιας κατά το δυνατόν ολοκληρωμένης ελληνόγλωσσης εισαγωγής στη φιλοσοφική αισθητική της μουσικής. Το εξαιρετό βιβλίο της Όλγας Ψυχοπαίδη *Η αισθητική ερμηνεία του μουσικού έργου* (Αθήνα 1979) έχει προ πολλού εξαντληθεί, ενώ η μετάφραση του μικρού βιβλίου του Dahlhaus *Αισθητική της μουσικής* που δημοσιεύθηκε πριν από μία περίπου δεκαετία ελάχιστα κατόρθωσε να καλύψει το κενό, αφού λίγα περιθώρια άφηνε, στον στενό της χώρο, για μια επαρκή ανάπτυξη του φιλοσοφικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται οι θεωρίες στις οποίες αναφέρεται και η γνώση του οποίου κρίνεται απαραίτητη για την εμβάθυνση στα σχετικά με τη μουσική φιλοσοφικά ερωτήματα. Επιπλέον, στο βιβλίο του Dahlhaus αντανακλάται η στάθμη της έρευνας των αρχών της δεκαετίας του '70, όταν το μέγιστο μέρος του τεράστιου μουσικοαισθητικού έργου του Adorno ήταν ακόμα σχεδόν ασχολίαστο, για να μην μιλήσουμε για την αγγλόφωνη φιλοσοφία της μουσικής, η οποία, σημειωτέον, γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη τις μετά το θάνατο του Adorno δεκαετίες. Μολονότι ονόματα συγγραφέων της είναι γνωστά στη χώρα μας (Beardsley, Danto, Levinson κ.ά.), τα μουσικοαισθητικά τους γραπτά παρέμειναν άγνωστα και αμετάφραστα, με εξαίρεση ίσως το βιβλίο του N. Goodman *Γλώσσες της τέχνης*, όπου σημαίνοντα ρόλο διαδραματίζει η μουσική, και της μουσικολόγου με φιλοσοφική παιδεία L. Goehr *Το φανταστικό μουσείο των μουσικών έργων*, όπου επιχειρείται μια μεταμοντέρνα αξιοποίηση και διεύρυνση της γερμανόφωνης μουσικοαισθητικής και μουσικοϊστορικής έρευνας.

Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι το ανά χείρας βιβλίο δεν φιλοδοξεί να καλύψει τα πάντα, ούτε, φυσικά, να τα φωτίσει από όλες τις δυνατές γωνίες. Εστιάζει σε σημαντικούς σταθμούς της φιλοσοφικής σκέψης για τη μουσική στη νεωτερικότητα, επιχειρώντας όχι μια απλή αναδιατύπωση των απόψεων των επιλεγμένων φιλοσόφων για τη μουσική, αλλά πρωτίστως την ένταξη της μουσικής σε ιστορικά σημαίνουσες συνάψεις φιλοσοφικής συζήτησης. Στο εσωτερικό τους αναδεικνύονται ουσιώδεις πτυχές της μουσικής, όπως η σχέση της με τη συναισθηματική ζωή, τις γνωσιοπρακτικές δυνατότητες και τον κοινωνικό βίο του ανθρώπου, αλλά και προβλήματα μεταφυσικής νοηματοδότησης, οντολογικού καθορισμού και ανθρωπολογικής θεμελίωσής της. Σε πολλές περιπτώσεις η μουσική αποδεικνύεται «λυδία λίθος» μιας φιλοσοφικής θεωρίας υποδεικνύοντας τα όριά της, ενώ σε άλλες συνυφαίνεται τόσο στενά με αυτήν ώστε ο διαχωρισμός τους θα ήταν δύσκολος και μάλλον ζημιόγonos· είναι άλλωστε γνωστή η διαπλοκή μουσικής και θεωρίας στο έργο ενός Schopenhauer και φυσικά ακόμη περισσότερο ενός Adorno.

Η επιλογή των φιλοσόφων έγινε με βασικό γνώμονα η μουσική να διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στο σύστημα της σκέψης τους, συνυπολογισθείσας της επιρροής τους όχι μόνο στη φιλοσοφική και μουσικολογική συζήτηση, αλλά και στην καλλιτεχνική πράξη (το σύμπλεγμα Schopenhauer-Nietzsche-Wagner είναι ως προς αυτό εξόχως ενδεικτικό). Προκειμένου να έχουν ερευνητικό ενδιαφέρον, οι μελέτες εστιάζουν και σε ελάχιστα συζητημένα ζητήματα όπως, λ.χ., στη σχέση μουσικής και γνωσιοθεωρίας στον Kant ή μουσικής και λογικής στον Hegel, σε ζητήματα ανασκευής ανορθολογικών επιχειρημάτων διαμέσου της μουσικής όπως στην περίπτωση του Schopenhauer και ανάδειξης αντιφάσεων της θεωρίας όπως στην περίπτωση του Nietzsche, ενώ η μελέτη για τον Plessner αποτελεί συμβολή σε μια ελάχιστα συζητημένη περιοχή της έρευνας και προϊόν μιας εντωμεταξύ μακρόχρονης ενασχόλησης, την έναρξη της οποίας ο συγγραφέας οφείλει σε υπόδειξη του Κοσμά Ψυχοπαίδη. Η περίπτωση του Ingarden είναι σχετικά παραμελημένη ενώ της Langer ελάχιστα γνωστή έξω από τον αγγλόφωνο χώρο. Εξαιρέση, φυσικά, αποτελεί ο Adorno, το όνομα του οποίου πολλές φορές ταυτί-

στηκε με την ίδια τη φιλοσοφία της μουσικής. Στην περίπτωση του η έρευνα έπρεπε να περιοριστεί σε συγκεκριμένες πτυχές του έργου του που άπτονται ζητημάτων τα οποία απασχόλησαν και τους υπόλοιπους φιλοσόφους του τόμου.

Ο συγγραφέας οφείλει ευγνωμοσύνη σε όλους όσους συνέβαλαν, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, στην ανάπτυξη της αισθητικής της μουσικής στην Ελλάδα και προπαντός στις εκδόσεις Αλεξάνδρεια, που στους δύσκολους αυτούς καιρούς στήριξαν με αποφασιστικότητα ένα κείμενο σύνθετο και απαιτητικό.

Πειραιάς
καλοκαίρι 2011